

Knygotyra
2023, vol. 80, pp. 282–311

ISSN 0204–2061 eISSN 2345-0053
DOI: <https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2023.80.132>

PRANCIŠKAUS SKORINOS MEMORIALIZACIJA LIETUVOJE 1990–2022 M.

Nijolė Bliūdžiuvienė

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros, mediotyros ir leidybos tyrimų katedra
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas nijole.bliudziuviene@kf.vu.lt

Santrauka. *Straipsnyje pateikiama veiklos požiūriu grįsta Pranciškaus Skorinos memorializacija kaip tikslingos kompleksinės subjektų atliktos veiklos sisteminė analizė. Straipsnio tikslas – išanalizuoti P. Skorinos memorializaciją kaip veiklą, išskiriant jai būdingus elementus – tikslus, objektus, subjektus, procesus, priemones ir rezultatus, pagrindinį dėmesį skiriant veiklos subjektams ir priemonėms. Tyrimo objektas – P. Skorinos atminimo įamžinimo, įprasminimo veikla 1990–2022 metais. Analizuojamus duomenis sudaro su P. Skorinos memorializacija Lietuvoje susijusios mokslinės publikacijos, oficialieji dokumentai, interneto ištekliai, žiniasklaidos pranešimai, mokslo ir studijų, švietimo ir kultūros institucijų interneto svetainių publikacijos. Atminimo įamžinimo priemonėmis siekta paminklinio ir simbolinio P. Skorinos materialaus įamžinimo. Įprasminimo priemonės puoselėjo istorinę ir kultūrinę atmintį, plėtojo kultūrų dialogą, palaikė humanistines idėjas. Paminklinis ir simbolinis įamžinimas, mokslo ir meno renginiai, edukacijos, kūrybiniai projektai, monografijos, religinis pagerbimas leido prisiminti ir pažinti nevienabriaunę P. Skorinos asmenybę ir veiklą. Didžioji atminties išsaugojimo priemonių dalis buvo skirta gyvenimo sukaktims ir jubiliejinėms veiklos datoms pažymėti. Subjektų lygmenyje pastebima mokslininkų, meninin-*

Received: 2023 02 03. Accepted: 2023 04 05

Copyright © 2023 Nijolė Bliūdžiuvienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access journal distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

ky, kultūros, švietimo atstovų, visuomeninių organizacijų bei įvairaus lygmens šalies ir užsienio institucijų sanglauda, kuri padėjo įgyvendinti gausias P. Skorinos memorializacijos priemones, turinčias kultūrinę, meninę, mokslinę, socialinę, atminties komunikacijos išliekamąją vertę. P. Skorinos memorializacijos veiklos analizė leido parengti apibendrintą modelį, kuris suteikia galimybę per ją sudarančių elementų visumą atskleisti bei pažinti šią veiklą kaip socialinį, kultūrinį, mokslinį veiksmą ir reiškinių.

Reikšminiai žodžiai: Pranciškus Skorina, atminimo įamžinimas, atminimo įprasminimas, memorializacijos priemonės, memorializacijos veiklos modelis.

The Commemorative Activities of Francysk Skaryna in Lithuania 1990–2022

Summary. *Over the centuries, Francysk Skaryna's name has become an object of collective memory and research. The article explores the commemorative activities of Skaryna in Lithuania. The article is based on the approach of the Activity Theory of the commemorative activities of F. Skaryna, which allows conducting a complex analysis of the research topic. The aim of the article is to analyze the memorialization of Skaryna in terms of the conducted activity, while distinguishing its characteristic elements – goals, objects, entities, processes, means and results, with the main focus on the subjects and the means of the implemented activity. The object of the research is the activity of commemorating and remembrance of the memory of Skaryna in the period dating from 1990 to 2022. The analyzed data includes scientific publications related to the memorialization of F. Skaryna in Lithuania, official documents, internet resources, media reports, and publications on the websites of science and studies, educational and cultural institutions. The memorialization was achieved by means of monumental and symbolic measures. The remembrance measures fostered historical and cultural memory, developed intercultural dialogue, and supported humanistic ideas. Monumental and symbolic measures, scientific and artistic events, educational activities, creative projects, monographs and religious honoring have made it possible to remember and get to know the heterogeneous personality and activities of Francysk Skaryna. Most of the commemorative and remembrance measures have been devoted to the celebration of anniversaries of his life and activities. At the level of entities, the cohesion of scientists, artists, representatives of culture, education, public organizations and national*

as well as foreign institutions at various levels has been remarkable, which has contributed to the implementation of numerous measures of the memorialization of F. Skaryna denoted by cultural, artistic, scientific, social, and lasting value for the communication of memory. The analysis of Skaryna's memorialization activities has allowed us to draw up a generalized model which enables us to reveal and understand this activity as a social, cultural and scientific action and phenomenon through the totality of its elements.

Keywords: *Francysk Skaryna, commemorative activities, remembrance, model for commemorative activities.*

ĮVADAS

Pranciškus Skorina – įvairiaplanė, daugiakultūrės patirties atnešusi asmenybė, svarbi ne tik Lietuvai. Kaip pažymi Ilja Lemeškinas, „[jo] asmenybėje regime ir spaudos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje pradininką, ir Šventojo Rašto vertėją, ir humanistinių aspiracijų vediną pedagogą, ir didžiulio talento liturginės poezijos kūrėją, ir gabų gydytoją, ir išradinę botaniką bei sodininką“¹. Įvairiopo kultūrinės patirties atnešusios asmenybės memorializacija svarbi visose šalyse, kuriose jis paliko ryškų pėdsaką. Lietuvoje P. Skorinos pirmieji memorializacijos ženklai žinomi jau nuo XX a. pirmosios pusės. Jie pateikti Sigito Narbuto publikacijoje „Skorinos įprasminimas Lietuvoje“², paskelbtoje minint P. Skorinos *Rusėniškosios Biblijos* 500-metį. Apie P. Skoriną žmonijos atmintyje, taip pat ir Lietuvoje, nuo seniausių laikų iki 1990 m. rašė Levas Vladimirovas³.

Pirmuosius P. Skorinos atminimo įprasminimo veiksmus ir *Mažosios ke-lionių knygelės* 500-mečio jubiliejinius renginius skiria kone amžius. Šis laikotarpis pažymėtas ir kitomis žymiomis P. Skorinos datomis, kurių dalis teko straipsnyje nagrinėjamam laikotarpiui. Nuo 1990 m. iki 2022 m. buvo įgyvendinamos įvairios P. Skorinos memorializacijos veiklos priemonės, kurių mokslines, kultūrinės, menines, edukacines ir kitas formas vykdė daug individualių ir kolektyvinių subjektų. Tyrimo problema – daugiau nei 30 metų Lietuvoje dau-

1 LEMESHKIN, Ilya. *Portret Franciska Skoryny* = Pranciškaus Skorinos portretas = Portrait de Francisk Skorina. Vilnius, 2021, p. 19.

2 NARBUTAS, Sigitas. Skorinos įprasminimas Lietuvoje. Iš *Pranciškaus Skorinos „Rusėniškajai Biblijai“ – 500*. Vilnius, 2017, p. 103–112.

3 VLADIMIROVAS, Levas. *Pranciškus Skorina: pirmasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės spaustuvininkas*. Vilnius, 1992, p. 3–8.

gelis subjektų kūrė ir rengė su P. Skorinos atminimo įamžinimu ir įprasminimu siejamus įvykius, tačiau trūko sisteminiu struktūriniu veiklos požiūriu⁴ grįstos P. Skorinos memorializacijos veiklos, kaip tikslingos kompleksinės subjektų atliktos veiklos, analizės. Veiklos teorija tiria į tikslą nukreiptą žmogaus elgesį ir padeda sistemaiškai įvertinti surinktus duomenis, pateikti apibendrintus tyrimo rezultatus ir sąsajas tarp elementų. Kai kurie autoriai ją vadina kultūros istorinės veiklos teorija, kuri teikia metateorinį filosofinį pagrindą ir tarpdisciplininę perspektyvą, skirtą įvairioms žmogaus veikloms socialiniame ir kultūriniame kontekste analizuoti, kuriose individo, organizacijos, visuomenės ir kultūriniai lygmenys yra dinamiškai tarpusavyje susiję, taip pat akcentuojamas teorijos taikymas sąveikai su kompiuteriu ir kitose žmogiškosios veiklos srityse⁵. Kaip pabrėžia Yrjö Engeströmas, tai kolektyvinės patirties išplėtimas, derinantis skirtingus požiūrius siekiant bendro tikslo ir rezultato⁶.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti P. Skorinos memorializaciją kaip veiklą, išskiriant jai būdingus elementus – tikslus, objektus, subjektus, procesus, priemones ir rezultatus. Straipsnis nepretenduoja į išsamią bibliografijos rodyklę ar statistinį tyrimą. Visą straipsnyje nagrinėjamą ir panaudotą medžiagą siekiama susisteminti į apibendrintą memorializacijos veiklos modelį.

Tyrimo objektas – P. Skorinos atminimo įamžinimo, įprasminimo ir pagerbimo veiklos. Tyrimo objektas apima laikotarpį nuo 1990 m. (Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas) iki 2022 m., kurie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu⁷ Lietuvoje buvo paskelbti P. Skorinos metais. Tyrimo tikslas – veikla grįstu požiūriu nustatyti pagrindinius P. Skorinos memorializacijos veiklos sandaros elementus ir jų sąveiką, pagrindinį dėmesį skiriant veiklos subjektams ir priemonėms.

- 4 HASAN, Helen; KAZLAUSKAS, Alanah. Activity Theory: Who Is Doing what, why and how. In HASAN, H. (Eds.). *Being Practical with Theory: A Window into Business Research*. Wollongong, Australia: THEORI, 2014, p. 9–14 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eurekaconnection.files.wordpress.com/2014/02/p-09-14-activity-theory-theori-ebook-2014.pdf>>.
- 5 FARAJA, T. Iqira; GREGORY, Judith. Cultural Historical Activity Theory. In *Handbook of Research on Contemporary Theoretical Models in Information Systems*. Hershey, PA: IGI Global, 2009, p. 434–454; SANNINO, Annalisa; ENGESTRÖM, Yrjö. Cultural-historical Activity Theory: Founding Insights and New Challenges. *Cultural-Historical Psychology*. 2018, vol. 14, No. 3, p. 43–56.
- 6 ENGESTRÖM, Yrjö. Activity Theory as a Framework for Analyzing and Redesigning Work. *Ergonomics*, 2000, vol. 43, No. 7, p. 960–974. DOI: 10.1080/001401300409143.
- 7 *Dėl 2022 metų paskelbimo Pranciškaus Skorinos metais*. Lietuvos Respublikos Seimo 2021 m. gegužės 13 d. nutarimas Nr. XIV-309 [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/01411ea3b70011ebb83ad5fbec9dd554?jfwid=-3cj8ofa2c>>.

Analizuojamus duomenis sudaro su P. Skorinos memorializacijos veikla 1990–2022 metais Lietuvoje susijusios mokslinės publikacijos, oficialieji dokumentai, interneto ištekliai, žiniasklaidos pranešimai, mokslo ir studijų, švietimo ir kultūros institucijų interneto svetainių publikacijos. Straipsnyje taikomi analizės ir sintezės, grupavimo ir apibendrinimo metodai, kurie padėjo išskirti kertinius memorializacijos veiklos elementus. Veikla grįstas požiūris leido sukurti memorializacijos veiklos modelį ir pažinti P. Skorinos atminimo įamžinimą ir įprasminimą kaip tikslingą žmonių veiklą.

P. SKORINOS PAMINKLINIS IR SIMBOLINIS ĮAMŽINIMAS

Pranciškaus Skorinos atminimo materialiuosius ženklus galime regėti Vilniuje, jų buvimas fiksuotas moksliniame informaciniame leidinyje. Internetinės „Visuotinės lietuvių enciklopedijos“ puslapyje, skirtame P. Skorinai⁸, pažymėti trys materialieji įamžinimo ženklai (spausdintiniame enciklopedijos variante – vienas). Du iš jų priskirtini XX a.

Vienas jų, turintis simbolinę ir išliekamąją vertę, – 1973 m. skulptoriaus Vaclovo Krutinio skulptūra vadinamajame Spaustuvininkų kiemelyje. Kultūros vertybių registre ji žinoma kaip pastatų komplekso dekoratyvinė skulptūra „Metraštininkas“, esanti Vilniaus miesto savivaldybėje Stiklių g. 4⁹, paprastai visuomenėje vadinama paminklu Pranciškui Skorinai.

Antrasis, priklausantis straipsnyje nagrinėjamam laikotarpiui, iškilios asmenybės vardo įamžinimo simbolinis ženklas – „1994 m. Vilniuje atidaryta baltarusiška Pranciškaus Skorinos vidurinė mokykla“¹⁰. Tikslumo dėlei reikėtų pabrėžti, kad 1994 m. Vilniuje buvo įsteigta 68-oji vidurinė mokykla, vienintelė Lietuvoje bendrojo lavinimo mokykla baltarusių mokomąja kalba. P. Skorinos vardas jai buvo suteiktas 1997 m. Vilniaus miesto tarybos sprendimu¹¹, o 2013 m. Vilniaus m. savivaldybės tarybos sprendimu P. Skorinos vidurinė mo-

8 Pranciškus Skorina. Atminimo įamžinimas. Iš *Visuotinė lietuvių enciklopedija* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. lapkričio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vle.lt/straipsnis/pranciskus-skorina>>.

9 Pastatų komplekso dekoratyvinė skulptūra „Metraštininkas“. Iš *Kultūros vertybių registras* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. lapkričio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-detail/f61c506f-6829-4f50-957b-4dabe48e405a>>.

10 Žr. 8 išnašą.

11 *Dėl pavadinimų suteikimo Vilniaus miesto mokykloms ir vaikų lopšeliams-darželiams*. Vilniaus miesto tarybos 1997 m. kovo 25 d. sprendimas Nr. 230. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos archyvinė kopija.

kykla pertvarkyta į gimnaziją¹². Vien ši P. Skorinos vardo simbolinio įamžinimo veikla sujungė daugelio kolektyvinių subjektų pastangas. Vilniaus švietimo įstaigos prašymu buvo pradėtas veiksmas, kuriame dalyvavo Pavadinimų suteikimo komisija, Valstybinė lietuvių kalbos komisija ir Vilniaus miesto savivalda.

S. Narbuto publikacijoje¹³ XX a. 10-ojo dešimtmečio atminimo ženklai pradedami skaičiuoti nuo 1990 m., kai ant namo Vilniuje, Didžiojoje g. 19/2, buvo atidengta memorialinė lenta. Tai dar vienas paminklinis P. Skorinos įamžinimo ženklas Vilniaus senamiestyje. Bareljefo įrašas skelbia žinią, kad P. Skorina Vilniaus mieste 1522–1525 metais išspausdino pirmąsias Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės knygas. Tai pirmasis nagrinėjamo laikotarpio monumentalus P. Skorinos kaip spaustuvininko įamžinimo būdas, nors įrašė taip jis nėra įvardijamas. Čia pabrėžiama P. Skorinos kaip baltarusių švietėjo tapatybė. „Lenta pakabinta 1992 m. Gudų kultūros draugijos Lietuvoje rūpesčiu“, – pažymi ma Tatjanos Poklad straipsnyje¹⁴ ir pabrėžiama, kad „Gudų kultūros draugija Lietuvoje savo ir aukotojų lėšomis žymi memorialinėmis lentomis baltarusių istorijai svarbius pastatus“¹⁵.

Panašiai paminklinės lentos atsiradimo Vilniuje žinia dalijasi savo publikacijos skelbimo metu buvusi visuomeninės Vilniaus miesto pavadinimų, paminklų ir atminimo lentų komisijos prie Vilniaus miesto savivaldybės narė Rasa Čepaitienė: „Gudų kultūros draugijos iniciatyva Didžiojoje gatvėje atidengta memorialinė lenta knygų leidėjui P. Skorinai.“¹⁶ Kaip pastebi straipsnio autorė, „[t]radicinės atminties politikos priemonės Vilniuje <...> tęsia <...> daugiakultūrės miesto praeities įamžinimo politiką, tačiau tai daroma daugiausia dėl tuo suinteresuotų vietinių kultūros bendrijų ar užsienio šalių ambasadų, kurios siekia, kad istoriniame mieste atsirastų ir jų kolektyvinės „atminties vietos“, asmenybės bei ženklai, spaudimo“¹⁷.

12 *Dėl Vilniaus Pranciškaus Skorinos vidurinės mokyklos (struktūros pertvarkos)*. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2013 m. vasario 15 d. sprendimas Nr. 1-1081. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos archyvinė kopija.

13 NARBUTAS, Sigitas. Skorinos įprasminimas Lietuvoje..., p. 107.

14 POKLAD, Tatjana. Baltarusiškas Vilnius: paveldas ir atminimas. Iš *Naujasis Vilniaus perskaitymas: didieji Lietuvos istoriniai pasakojimai ir daugiakultūris miesto paveldas*. Vilnius, 2009, p. 240.

15 Ten pat, p. 255.

16 ČEPAITIENĖ, Rasa. Integruojant daugiakultūrį Vilnių: kontekstai, problemos ir galimybės. Iš *Naujasis Vilniaus perskaitymas: didieji Lietuvos istoriniai pasakojimai ir daugiakultūris miesto paveldas*. Vilnius, p. 72.

17 Ten pat, p. 75.

2008 m. vienoje seniausių istorinių Vilniaus gatvių buvo pradėtas kūrybinis projektas „Literatų siena“, kurį įgyvendino per 100 menininkų grupė. Projekto kuratoriai ir iniciatoriai buvo VšĮ Modernaus meno centras, menininkės Eglė Vertelkaitė ir Danguolė Butkienė. 2011 m. Literatų g. 8 buvo iškilmingai atidengta siena, ant kurios pritvirtintos dailininkų ir kitų sričių menininkų kurtos mažų formų metalo, medžio, stiklo ir kitokios medžiagos plokštelės ar nedideli objektai, skirti literatams, puošia gatvę ir gaivina atmintį. Paminklinės sienos atminimo ženklai yra skirti Vilniuje gyvenusiems, kūrusiems literatams arba užsienio literatams, susijusiems su Lietuvos kultūra. Ant Literatų gatvės meninės sienos rasime per du šimtus poetams, rašytojams, vertėjams ir kitiems kalbos ir literatūros veikėjams skirtų meninių atminimo kūrinių.

Greta kūrinių kitoms iškilioms asmenybėms atsirado dailininkės Ugnės Žilytės sukurta dedikacija P. Skorinai (žr. 1 pav.). 2010 m. paminklinę sieną papildė atversta vario plokštės knyga. Kaip pati autorė teigia, „[k]urdama dedikaciją P. Skorinai, įsivaizdavau didįjį humanistą su ryšuliu metalinių spausdinimo raidelių, ką tik atkeliavusį iš Prahos ir susižavėjimo kupinomis akimis žvelgiantį į atsiveriančią XVI a. Vilniaus miesto panoramą... Vilnius – mano gimtasis miestas, o spaustuvė – mano antrieji namai.“¹⁸

1 PAV. Ugnės Žilytės dedikacija P. Skorinai, Literatų g. 8, Vilnius

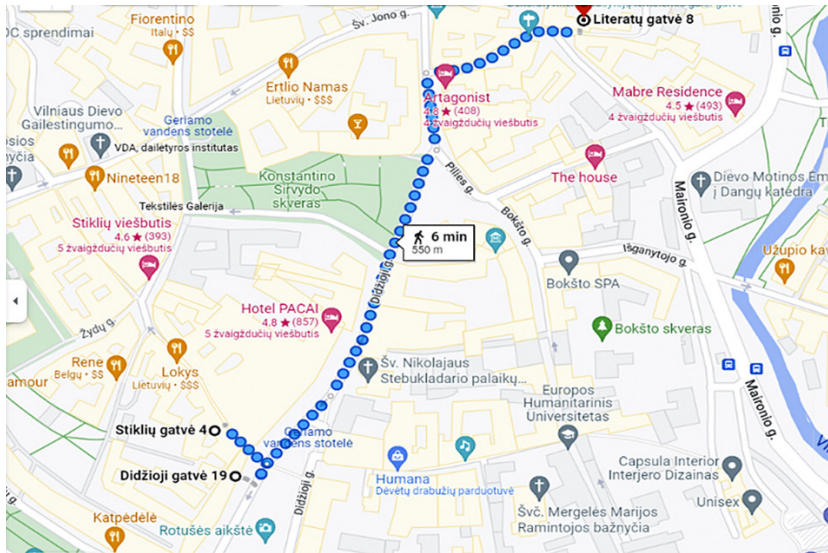
Šioje Vilniaus miesto dalyje atsiradus dar vienai P. Skorinos materialiosios memorializacijos vietai susiformavo vieša urbanistinė erdvė, kurioje skulptūrinėmis formomis ir meniniais vizualiniais akcentais įamžintas P. Skorinos atminimas (žr. 2 pav.).

Vilniuje, kaip ir visoje Lietuvoje, nėra gausu paminklinių P. Skorinos įamžinimo ženklų. Tačiau kas galėtų paneigti, kad jeigu kuri nors P. Skorinos jubiliejinė data sutaptų su 2009 m., jo asmenybė nebūtų įamžinta Tado Gutausko monu-

18 Pranciškus Skorina (1490–1551). Iš IVANAUSKIENĖ, Milda. *Literatų gatvė: kultūrinis gidas*. Vilnius, 2014, p. 254–255.

mente „Vienybės medis“ arba „Tūkstantmečio verpstė“ tarp kitų 99 iškiliausių Lietuvos asmenybių. Pasak idėją pristaciausio skulptoriaus, „[t]ūkstantmečio proga norėjosi sukurti pasaulio lietuvių vienybės simbolį. Svarbu, kad tai nebūtų suvokiama siaurai – nesiekiu pastatyti nacionalistinio simbolio. Lietuviai – tai visi žmonės, kūrę Lietuvos istoriją ir kultūrą. Vadinasi, tarp jų bus lenkų, žydų, rusų, gudų.“¹⁹

2 PAV. P. Skorinos atminimo įamžinimo vietos Vilniuje. Parengta autorės naudojant Google žemėlapius

Išskirtinių simbolių P. Skorinos įamžinimo ženklų pasirodė minint kitas jubiliejines datas. Vienas iš tokių atminimo ženklų – Rolando Rimkūno sukurta moneta P. Skorinos *Rusėniškosios Biblijos* 500-mečiui paminėti – minimas „Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“²⁰, kolekcinę aukščiausios kokybės 20 eurų sidabro monetą išleido Lietuvos bankas²¹ (žr. 3 pav.).

19 ČEPAITIENĖ, Rasa. Nacionalinis pasakojimas *versus* lokalių istorijos: kultūrinės atminties raiška Lietuvos provincijoje. Iš *Atminties daugiasluoksniskumas*: miestas, valstybė, regionas: [straipsnių rinkinys]. Vilnius, 2013, p. 251.

20 Žr. 8 išnašą.

21 *Lietuviškos kolekcinės ir proginės monetos, 1993–2017* [Elektroninis išteklius] = Lithuanian collector and commemorative coins, 1993–2017. Vilnius, 2017. 1 pdf failas, 4 ekranas. Prieiga per internetą: <http://eia.libis.lt/show.php?item=lietuviskos_kolekcin_5>.

20 eurų moneta, skirta Pranciškaus Skorinos „Ruseiškosios Biblijos“ 500-mečiui

Monetos briaunoje: PRAHA 1517
Monetos dailininkas Rolandas Rimkūnas

20 euro coin dedicated to the 500th anniversary of Francysk Skaryna's
Ruthenian Bible

On the edge of the coin: PRAHA 1517 (PRAGUE 1517)
Designed by Rolandas Rimkūnas

Metalas	Kokybė	Skersmuo mm	Masė g	Tiražas vnt.	Išleista
Sidabras Ag 925	„proof“	38,61	28,28	3 000	2017
Metal	Quality	Diameter mm	Weight g	Mintage pcs	Issued in
Silver Ag 925	proof	38.61	28.28	3,000	2017

3 PAV. Kolekcinės proginės monetos aversas ir reversas. Šaltinis: *Lietuviškos kolekcinės ir proginės monetos, 1993–2017.*

Kitas atminimo ženklas – 2022 m. grafikės Jolantos Mikulskytės sukurtas pašto ženklas ir proginis vokas, skirtas pirmosios Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje spausdintos knygos 500-osioms metinėms. Lietuvos paštas išleido pašto ženklą ir pirmos dienos voką su profesionalios dailininkės sukurtais atvaizdais (žr. 4 pav.).

4 PAV. Pirmos dienos vokas „Pirmajai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje spausdintai knygai – 500 metų“ ir pašto ženklas „P. Skorina Mažoji kelionių knygelė“. Šaltinis: Lietuvos pašto elektroninė parduotuvė (<http://eparduotuve.post.lt/lt/el-parduotuve/item/2022-pdv-knyga>).

Abi minėtos P. Skorinos atminimo priemonės reprezentuoja šalį, įamžina jo asmenybę ir veiklą ir yra būdas skleisti informaciją apie svarbiausius Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos įvykius.

P. SKORINOS MOKSLINIS ĮPRASMINIMAS

XX a. 10-asis dešimtmetis sutapo su P. Skorinos 500-uoju gimimo minėjimu, tuo metu buvo laikomasi nuomonės, kad P. Skorina gimė 1490 m. 500-asis P. Skorinos gimimo jubiliejus 1990 m. buvo įtrauktas į UNESCO istorinių datų minėjimo programą. Po daugelio mokslinių tyrinėjimų metų I. Lemeškinas patikslino P. Skorinos gimimo datą – 1470 m.²²

Svarbiausiu to laikotarpio moksliniu renginiu tapo Respublikinė mokslinė konferencija, vykusį 1990 m. lapkričio 2–3 d. Vilniaus universitete. Ją inicijavo ir organizavo Vilniaus universiteto Rusų kalbos katedra. Apie konferenciją buvo rašoma to meto periodinėje spaudoje, konferencijos atidarymas, kurio metu dalyvius pasveikino VU rektorius akademikas Jonas Kubilius, buvo transliuojamas per radiją ir televiziją²³. Pranešimus skaitė žinomi skandinavai iš įvairių Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos ir Lietuvos miestų, kuriuose buvo vykdomi svarbiausi skandinavistikos tyrinėjimai, susiję su įvairialype Renesanso epochos mokslininko, švietėjo, rašytojo veikla, ypatingą dėmesį skiriant P. Skorinos kalbinei orientacijai.

Buvo perskaityti trys Lietuvos mokslininkų pranešimai – Levas Vladimirovas pranešime „P. Skorina ir Lietuva“²⁴ pabrėžė, kad konferencijos arba lingvistiniai skaitymai buvo rengiami jau 15 metų, kiekvieną kartą paminint P. Skorinos atmintinas datas ir taip kuriant Skorinos tradicijas Vilniuje. Lilija Sudavičienė pranešime „Lietuviškoji skandinavika“²⁵ įvardijo L. Vladimirovo nuopelnus, Agotos Aprimienės darbus tiriant *Apaštalo* kalbą ir paragino parengti faksimilinį *Apaštalo* leidinį bei gauti Vilniaus universiteto bibliotekai *Mažąją kelionių knygelę*. Jelena Celunova pranešime „Lingvistinė P. Skorinos orientacija, atsižvelgiant į jo vertimus“²⁶ pateikė leidinių kalbos analizę.

Moksliniu žvilgsniu P. Skorinos veiklą toliau nagrinėjo bibliotekininkas ir knygotyriminkas profesorius L. Vladimirovas. 1992 m. pasirodžiusi šio autoriaus knyga lietuvių kalba *Pranciškus Skorina: pirmasis Lietuvos Didžiosios*

22 LEMESHKIN, Ilya. Portret..., p. 270.

23 *Francisk Skorina i Vilnius*: sbornik materialov Respublikanskoj nauchnoj konferencii, posviashchionnoj 500-letiju so dnia rozhdenija Franciska Skoriny. Vilnius: Izdatelstvo Vilniysskogo universiteta, 1991, p. 3.

24 Ten pat, p. 18–26.

25 Ten pat, p. 102–106.

26 Ten pat, p. 107–112.

*Kunigaikštystės spaustuvininkas*²⁷ pratęsė ankstesnius jo publikuotus darbus apie P. Skoriną. Kaip buvo pastebėta, specialiai 500-ties metų P. Skorinos gimimo progai gerai parengta L. Vladimirovo knyga lietuvių kalba *Skorina ir jo epocha* taip ir nepasirodė²⁸. 1998 m. panašia antrašte straipsnis pasirodė istoriografo ir literato užrašuose *Prometėjiška šviesa*²⁹. Augustinas Ickevičius pateikia P. Skorinos biografijos ir veiklos faktus bei kai kuriuos L. Vladimirovo *Knygos istorijoje* ir straipsniuose paskelbtus tyrinėjimų aspektus.

2006 m. bendromis Vilniaus pedagoginio universiteto, Lietuvos baltarusių asociacijos ir Lietuvos rašytojų sąjungos pastangomis buvo surengta mokslinė konferencija, skirta prieš Pirmąjį pasaulinį karą Vilniuje ėjusio baltarusių laikraščio „Naša niva“ 100-mečiui, kurią parėmė Rytų Europos studijų centras. Konferencija vyko tuometiniame Vilniaus pedagoginiame universitete P. Skorinos auditorijoje. Reikėtų pabrėžti, kad Vilniaus pedagoginis universitetas buvo pradėjęs tradiciją steigti vardines įžymiųjų švietimo, kultūros, mokslo, meno asmenybių auditorijas, taip buvo įamžintas ir P. Skorinos vardas³⁰. Mokslinės konferencijos pagrindu 2007 m. buvo išleistas pranešimų rinkinys³¹. Nepaisant to, kad minėta konferencija tiesiogiai nebuvo skirta P. Skorinai, joje vietos rado Edmundo Gimžausko, Almos Lapinskienės, Emilijos Liegutės³² pranešimai apie P. Skorinos asmenybę, jo leidybinę veiklą Vilniuje.

Lietuvoje nuo 1988 m. veikiantis baltarusių klubas „Siabryna“ – aktyvus P. Skorinos atminties puoselėtojas. Šio klubo iniciatyva bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos baltarusių organizacijomis, Lietuvos mokslo, kultūrinėmis institucijomis ir valdžios bei diplomatinėmis institucijomis buvo rengiami didelės apimties kelių dienų moksliniai renginiai. 2015 m. baltarusių klubas „Siabryna“ drauge su kitomis institucijomis organizavo tarptautinę mokslinę konferenciją „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės knygų tradicija“, skirtą Pranciškaus Skorinos 525-osioms gimimo metinėms. 2016 ir 2017 metais klubas organizavo P. Skorinos skaitymus, kuriuose buvo gausu mokslinių pranešimų bei kultūros renginių. P. Skorinos metus 2022 m. klubas pasitiko renginių ciklo „Čia gyvena Skorinos dvasia“ programa, skirta 500-osioms spaudos meti-

27 VLADIMIROVAS, Levas. *Pranciškus Skorina*: pirmasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės spaustuvininkas. Vilnius, 1992. 80 p.

28 *Франциск Скорина и Вильнюс: сборник....*, p. 22.

29 Pranciškus Skorina ir jo epocha. Iš ICKEVIČIUS, Augustinas. *Prometėjiška šviesa*. Vilnius, 1998, p. 15–18.

30 GAIŽUTIS, Algirdas. Amžiams žaliuojantis ažuolynas. *Mokslas ir gyvenimas*, 2012, nr. 7/8 (liepa / rugpjūtis), p. 7–9.

31 „Naša niva“ *Vilniaus kultūros kontekste*. Vilnius, 2007. 129, [1] p.

32 Ten pat, p. 25–32; 33–36; 37–43.

nėms, tarp kurių minimas ir antrosios projekto „Pranciškaus Skorinos kultūros kelias (Vilnius–Krokuva)“ pristatymas³³.

2017 m. Vilniuje ir kituose Europos miestuose buvo ypatingi, skirti P. Skorinos *Rusėniškiosios Biblijos* 500-mečiui paminėti. Vilniuje vyko mokslinės konferencijos, forumai, parodos. Autorių kolektyvo parašyta knyga *Pranciškaus Skorinos Rusėniškajai Biblijai – 500* buvo pristatyta Vilniaus knygų mugėje ir padėjo to paties pavadinimo Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos (toliau – LMAVB) parengtą parodą.

Istorijos mokslų atstovai 2017 m. rinkosi į ketvirtąjį Lietuvos istorikų suvažiavimą „Vasario 16-osios Lietuva: pirmtakai ir paveldėtojai“. Sekcijoje „Įsivaizduoti praeitį: istoriografija, menas, istorinė kultūra“ vienas pranešimų buvo skirtas P. Skorinai. Vytautas Ališauskas pranešime „Pranciškaus Skorinos misija: ką gali vaizduotė, kai ją žaboja faktai?“ ne tik paaiškino, „kaip galėjo neišlikti dalis jo aptarto veikėjo parūpinto Biblijos vertimo“, bet ir išskleidė „viziją, kaip katalikiškas vertimas į rusų kalbą turėjęs pasiekti civilizacinių diversinių pasekmių Maskolijoje“³⁴.

2017 m. Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose buvo atidaryta tarptautinė paroda „Pranciškaus Skorinos kelias su banku „Belgazprom“. Ja buvo pažymėtos P. Skorinos 525-osios gimimo metinės. Pagrindiniai parodos eksponatai Lietuvą pasiekė iš Minsko. Parodos lankytojai galėjo pamatyti du originalus: vieną iš *Rusėniškiosios Biblijos* dalių – „Jobo knygą“ ir *Mažąją kelionių knygėlę*, išspausdintą 1522 m. Vilniuje. LMAVB rengtai parodai eksponatus skolino Lietuvos, Baltarusijos, Čekijos, Vokietijos ir kitų šalių atminties institucijos. Tokiu būdu prie P. Skorinos veiklos įprasminimo prisidėjo ir tarptautinė kultūros bendruomenė, diplomatijos atstovai. Visą atminties institucijų sąrašą galima rasti virtualios parodos „Pranciškaus Skorinos *Rusėniškajai Biblijai – 500*“ svetainėje³⁵. Čekijoje parengtos kilnojamosios parodos „Pranciškaus Skorinos *Rusėniškajai Biblijai – 500*“ lietuviškoji versija buvo eksponuojama LMAVB, Tautinių bendrijų namuose Vilniuje ir Vilniaus rotušėje.

LMAVB 2017 m. besidomintiems kultūros istorija ir P. Skorinos asmenybe organizavo viešųjų paskaitų ciklą, kuriame paskaitas skaitė mokslininkai Sergejus Temčinas ir S. Narbutas. Visi jubiliejinių P. Skorinos metų renginiai buvo nušviesti plačiojoje ir kultūrinėje spaudoje, taip pat išsamiai atskleisti

33 Скарынаўскія чытанні: TAG. *Сябрына*: Віленскі гарадскі беларускі клуб [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://siabryna.lt/tag/skarynauskija-chytanni/>>.

34 ŠEPETYS, Nerijus. Suvažiavimas toks suvažiavimas. *Naujasis Židimys-Aidai*, 2017, nr. 8, p. 58.

35 *Pranciškaus Skorinos Rusėniškajai Biblijai – 500* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web1.mab.lt/skorinas>>.

Almos Braziūnienės straipsnyje „Lietuva mini Pranciškaus Skorinos Biblijos 500 metų sukaktį“³⁶.

2017 m. Vilniaus miesto savivaldybė, Litanistų sambūris, Lietuvos istorijos mokytojų asociacija ir LMAVB visuomenei surengė naujo formato baigiamąjį P. Skorinos jubiliejinių metų renginį. Pranciškaus Skorinos forume Prahos Karolio universiteto, Lietuvių kalbos instituto ir LMAVB mokslininkai pristatė LDK intelektualo ir spaudos pradininko darbų reikšmę, pasidalijo naujais mokslinių tyrimų rezultatais.

2022 m. rugsėjo mėn. įvykęs tarpdisciplininis mokslinis renginys tapo šerdimi įprasminant P. Skorinos metus, minint *Mažosios kelionių knygelės* 500-metį. Tarptautinė mokslinė konferencija „Pranciškus Skorina ir Renesanso knygos kultūra“ Vilniuje sutelkė penkiolikos šalių mokslininkus. 37 pranešimų tematika, konferencijos dalyviai ir svečiai, partneriai ir rėmėjai, geografinis ir mokslinių interesų atstovavimas išsamiai aptarti Tomo Petreikio ir Astos Urbanavičiūtės-Globienės publikacijose³⁷. Tarptautinę konferenciją organizavo Vilniaus universitetas ir LMAVB bendradarbiaujant su pasauline mokslininkų organizacija Autorystės, skaitymo ir leidybos istorijos draugija.

Minėtą tarptautinę konferenciją lydėjo dvi specializuotos pažintinės parodos, kuruojamos mokslininkų. Vilniaus universitetas pakvietė į parodą „Skorinos pradėta: 500 Vilniaus spaudai“, kurioje buvo eksponuojamos VU bibliotekoje saugomos parodai atrinktos senųjų Vilniaus spaustuvių knygos. Mokslo ir edukacijos simbioze galėtume įvardyti tai, kad parodos lankytojams buvo organizuojamos ekskursijos, kurias vedė mokslininkė, parodos kuratorė Ina Kažuro. LMAVB buvo organizuota paroda „Pranciškaus Skorinos *Mažajai kelionių knygelei* – 500 metų“, kurios rengėjai S. Narbutas ir Daiva Narbutienė taip pat kvietė registruotis į ekskursijas ir jiems lydint aplankyti parodą. Parodoje buvo eksponuoti unikalūs bibliotekoje saugomi dokumentai, atskleidžiantys P. Skorinos asmenybę, jo epochą ir amžininkus, kultūrinę, religinę ir politinę to meto aplinką.

36 BRAZIŪNIENĖ, Alma. Lietuva mini Pranciškaus Skorinos Biblijos 500 metų sukaktį. *Knygotyra* [interaktyvus], 2017, t. 69, p. 284–289 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.zurnalai.vu.lt/knygotyra/issue/view/959>>. DOI: <https://doi.org/10.15388/kn.v69i0.10967>>.

37 PETREIKIS, Tomas. Pranciškus Skorina suartino Renesanso knygos kultūros tyrėjus. *Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas* [interaktyvus], 2022-09-28 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.kf.vu.lt/naujienos/bendrai/6330-pranciskus-skorina-suartino-renesanso-knygos-kulturos-tyrejus>>; PETREIKIS, Tomas. Diskusija Pranciškus Skorinos epochai įvertinti. *Tarp knygų*, 2022, nr. 10, p. 30; URBA-NAVICIŪTĖ-GLOBIENĖ, Asta. Tarptautinė mokslinė konferencija „Pranciškus Skorina ir Renesanso knygos kultūra“. *Mokslo Lietuva* [interaktyvus], 2022-10-17 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://mokslolietuva.lt/2022/10/tarptautine-moksline-konferencija-pranciskus-skorina-ir-renesanso-knygos-kultura/>>.

Kitoms mokslo sklaidos priemonėms, skirtoms P. Skorinos atminimui įprasminti, galima priskirti viešas mokslininkų I. Lemeškino, S. Narbuto, S. Temčino, tiriančių P. Skorinos gyvenimą ir veiklą, jo asmenybę, socialinius ryšius, laikmečio raštijos paveldą, paskaitas. Vaizdo pasakojimai, pokalbiai, interviu su šiais mokslininkais vaizdo įrašai prieinami internete³⁸.

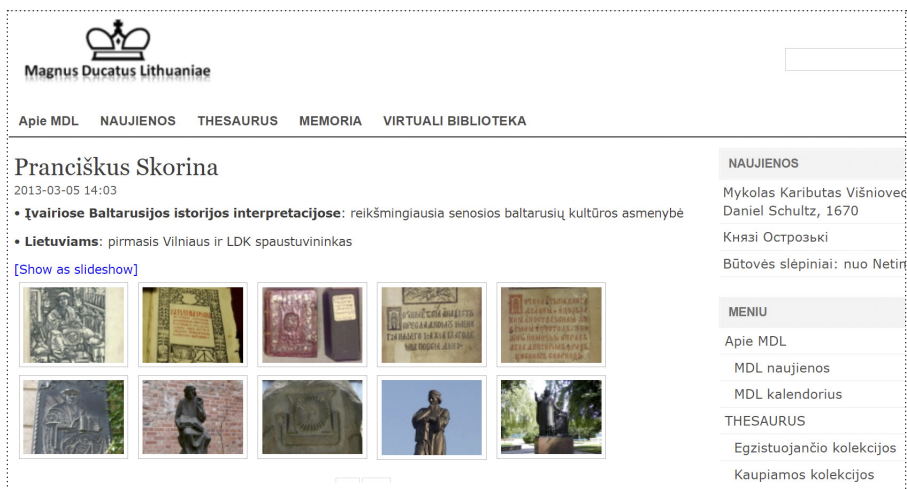
Tačiau vienu svarbiausių P. Skorinos memorializacijos mokslinės raiškos ženklų galima laikyti pasirodžiusius mokslo leidinius. 2022 m. lietuvių kalba išleista I. Lemeškino monografija *Pranciškaus Skorinos portretas*, S. Temčino monografija *Pranciškaus Skorinos leidiniai: šaltiniai, interpretacijos, funkcionavimas* ir S. Narbuto dvikalbė studija *Ankstyviausieji Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos leidiniai*³⁹.

P. Skorinos įprasminimo mokslinės minties raiškų įvairovę papildė moksliniai projektai kaip viena iš mokslinės veiklos priemonių. 2010–2013 m. Vilniaus universitetas vykdė mokslo tyrimų projektą „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija, vaizdiny ir modernūs tapatumai“, kurį finansavo Lietuvos mokslo taryba. Istorinės kultūros ir Lietuvos istorijos naratyvų ir atminties vietų tyrimo kontekste P. Skorina taip pat rado savo vietą. Svarbu „išsiaiškinti naujas galimas LDK atminties vietas, potencialiai turinčias <...> reikšmę kiekvienai tautai ar jos istorinei atminčiai“⁴⁰. P. Skorina, kaip polockietis, Prahos ir Vilniaus spaustuvinininkas, buvo įtrauktas į atmintinų vietų sąrašą⁴¹. Bandant rekonstruoti

- 38 <<https://www.youtube.com/watch?v=57n9xLcwMyw>> (S. Temčinas apie P. Skoriną, 2022); <<http://elibrary.mab.lt/handle/1/9117>> (S. Temčinas, S. Narbutas, paskaita „Kas šiandien žinotina apie Pranciškų Skoriną?“, 2017); <https://www.youtube.com/watch?v=p_JjzW-8LEWw> (I. Lemeškinas, S. Narbutas, S. Temčinas, 2017); <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1763177/narbutas-skorina-lietuviu-kulturoje-nusipelno-pacios-auksciausios-vietos-kokia-jau-uzima-mazvydas?fbclid=IwAR1OQ7aqBltmwuZ9JtuTDBXjZxoq_592RHA3bccexjII-q_c2jxYEoDPOY> (S. Narbutas, 2022); <<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000230917/vilniaus-sasiuvinis-pranciskaus-skorinos-biografijos-tyrejinimai-ir-konferencija-naujoji-baltarusija>> (I. Lemeškinas, 2022).
- 39 LEMEŠKINAS, Ilja. *Pranciškaus Skorinos portretas* = Portrait de Franciszk Skorina: 1522–2022. Vilnius, Lietuvių kalbos institutas; Praha, Prahos lingvistų būrelis, 2022. 310, [1] p.; TEMČINAS, Sergejus. *Pranciškaus Skorinos leidiniai: šaltiniai, interpretacijos, funkcionavimas: mokslinė monografija*. Vilnius, Lietuvių kalbos institutas, 2022. 370 p.; NARBUTAS, Sigitas. *Najwcześniejsze wydania Wielkiego Księstwa Litewskiego: Ankstyviausieji Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos leidiniai: pošvięcone 550. rocznicy urodzin Franciszka Skoryny i 500. rocznicy opublikowania Małej książeczki podróżnej* = Ankstyviausieji Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos leidiniai. Białystok, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego, 2022. (Folia bibliothecalia). 279 p.
- 40 GAIDIS, Ryšard. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos paveldo ir atminties aktualumas (Konferenciją prisimenant). Iš *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos istorijos ir tradicijos fenomenai: tautų atminties vietas*. Vilnius, 2013, p. 246.
- 41 BUMBLAUSKAS, Alfredas; BUMBLAUSKAS, Mangirdas. Lietuvos Didžioji Kunigaikštija

visuomenės istorinę savimone, pamatyti joje galimai slypinčius stereotipus, pateikiamos P. Skorinos interpretacijos Baltarusijos ir Lietuvos istorijos naratyvuose, išryškinant jo suvokimą kaip baltarusių kultūros asmenybę ir pirmąjį Vilniaus ir LDK spaustuvinką. O alternatyviems naratyvams P. Skorina yra „ne tik polockietis, ne tik Vilniaus, bet ir LDK kultūros fenomenas Prahoje“⁴². Istorinės atminties akademijos ir Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto projekto „Magnus Ducatus Lithuaniae“, kuris glaudžiai siejasi su anksčiau minėtu projektu, svetainėje⁴³ taip pat galime rasti istorinės kultūros tyrinėtojų siūlomų P. Skorinos suvokimo interpretacijų (žr. 5 pav.).

5 PAV. Projekto „Magnus Ducatus Lithuaniae“ ekrano nuotrauka

2021 m. Europos humanitarinis universitetas kartu su Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazija, užsienio partneriais iš Polocko valstybinio universiteto bei Nacionalinio Polocko istorijos ir kultūros muziejaus-rezervato inicijavo projektą „Pranciškaus Skorinos kultūros kelias“, kurį rėmė Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija vykdant Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos

ir jos fenomenai – modernių tautų atminties vietos (idėjų sąrašas). Iš *Lietuvos Didžio-sios Kunigaikštijos istorijos ir tradicijos fenomenai*: tautų atminties vietos. Vilnius, 2013, p. [282].

42 Ten pat.

43 *Magnus Ducatus Lithuaniae* [interaktyvus], 2013-03-05 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mdl.projektas.vu.lt/memoria/lietuvos-istorijos-naratyvai-ir-atminties-vietos/ldk-atminties-vietos/pranciskus-skorina/>>.

demokratijai programą. Kaip teigiama projekto puslapyje, „[p]rojektu siekiama prisidėti prie paveldo, susijusio su P. Skorinos asmenybe, išsaugojimo ir populiarinimo, remiantis Europos Tarybos Kultūros kelių modeliu, kuris leidžia bendradarbiauti ir sąveikauti tarp įvairių susijusių veikėjų, įskaitant atitinkamų šalių valdžios institucijas“⁴⁴. Kaip pagrindiniai projekto rezultatai įvardijami P. Skorinos kultūros kelio koncepcija (Polocko–Vilniaus dalis), holistinio ir įtraukaus požiūrio į paveldo išsaugojimą ir propagavimą, remiantis kultūros kelio koncepcija, stiprinimas, taip pat siekiama sukurti tinklą, skirtą materialiajam ir nematerialiajam paveldui, susijusiam su P. Skorinos asmenybe, išsaugoti plačiame geografiniame ir teminiame kontekste.

P. Skorinos įprasminimas mokslinėmis priemonėmis glaudžiai susijęs su jo gyvenimu ir veiklą žyminčiomis jubiliejinėmis datomis. 1990 m. buvo minimos P. Skorinos 500-osios gimimo metinės, 2015 m. – 525-osios gimimo metinės. Vilniaus miesto savivaldybės taryba 2017-uosius paskelbė Pranciškaus Skorinos metais, minint 500 metų sukaktį, kaip rašoma rezoliucijoje, „nuo pirmųjų LDK piliečio, Renesanso intelektualo Pranciškaus Skorinos išspausdintų knygų Prahoje“⁴⁵. 2017 m. į UNESCO atmintinų datų kalendorių įrašyta P. Skorinos *Rusėniškosios Biblijos* 500 metų sukaktis. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu 2022-iejį paskelbti P. Skorinos metais⁴⁶, minint 500 metų sukaktį, kai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje buvo išspausdinta pirmoji knyga – *Mažoji kelionių knygelė* ir Vilniuje įkurta pirmoji Rytų Europoje spaustuvė.

Greta dažniausių mokslinės minties raiškos formų, tokių kaip tarptautinės mokslinės konferencijos, viešos mokslininkų paskaitos, seminarai, forumai, skaitymai, mokslo publikacijos, būtina paminėti ir mokslininkų kuruojamas parodas bei atminties istorijos projektus elektroninėje erdvėje. Mokslines memorializacijos priemones vykdė individualūs subjektai – kultūros, senosios literatūros, kalbos, religijos, knygos istorijos ir kitų akademių bendruomenių atstovai, taip pat kolektyviniai subjektai, kuriuos sąlygiškai galima suskirstyti į kelias grupes: akademinės ir kultūros institucijos, kultūrinės ir tautinės bendruomenės, valstybės ir valdžios institucijos, tarptautinės švietimo, mokslo

44 Pranciškaus Skorinos kultūros kelias. *Europos humanitarinis universitetas* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. rugsėjo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://lt.ehu.lt/mokslas/projects/francysk-skaryna-cultural-route/>>.

45 *Dėl 2017-ųjų Vilniaus metų paskelbimo Kazio Bradūno, Pranciškaus Skorinos ir Vilniaus konferencijos metais*. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2016 m. gruodžio 21 d. rezoliucija. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos archyvinė kopija.

46 Žr. 7 išnašą.

ir kultūros organizacijos, diplomatinės tarnybos. Individualių ir kolektyvinių subjektų įsitraukimas atvėrė galimybes įgyvendinti P. Skorinos asmenybės ir veiklos memorializacijos mokslinės raiškos priemones.

P. SKORINOS KULTŪRINĖS IR EDUKACINĖS MEMORIALIZACIJOS PRIEMONĖS

Sukakčių datos veikė ne tik mokslinį P. Skorinos įprasminimą, bet ir kultūrinės bei edukacinės memorializacijos priemones. Menine raiškos forma buvo paminėta 500-oji P. Skorinos gimimo sukaktis. Minske vyko ekslibrisų, skirtų P. Skorinos 500-osioms gimimo metinėms, paroda. Joje savo grafikos darbus pristatė Lietuvos dailininkai Bronė Kanoverskytė, Henrikas Mazūras, Rimantas Ridikas, Povilas Šiaučiūnas⁴⁷.

2022 m. vyko tarptautinis dailės pleneras, skirtas Pranciškaus Skorinos *Mažosios kelionių knygelės* išleidimo 500-mečiui. Jame dalyvavo 21 menininkas iš Lietuvos, Baltarusijos, Lenkijos, Latvijos. Dailės plenerą organizavo Gudų kultūros draugija Lietuvoje, Jokūbo Kolaso kultūros centras (Baltarusija), projektą rėmė Vilniaus miesto savivaldybė ir viena viešojo maitinimo įstaiga, partneris – Lietuvos dailininkų sąjunga. P. Skorinos vardas suvienijo įvairių šalių ir kultūrų žmones, kurių sukurti darbai Gudų kultūros draugijos iniciatyva parodose buvo eksponuojami LMAVB⁴⁸, Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje.

Vilniuje esantis Energetikos ir technikos muziejus interaktyviai pristatė kultūros paveldą ir paminėjo P. Skorinos metus. 2021 m. pabaigoje profesionalių menininkų iš Baltarusijos Andrejaus Šaporovo ir Sviatlanos Petuškovos atkurtas P. Skorinos spaustuvėje naudotas spausdinimo presas papildė muziejaus Pramonės ekspoziciją. 2022 m. muziejaus lankytojams buvo pasiūlytos edukacinės ir kūrybinės dirbtuvės, padedančios visuomenei geriau pažinti senąją spausdinimo technologiją, P. Skorinos veiklą ir darbus. Svarbiausiu tokios meninės edukacinės P. Skorinos memorializacijos veiklos rezultatu galima įvardyti spaudos kaip tikėjimo ir laisvės simbolinės reikšmės pristatymą plačiajai visuomenei. Kaip pastebėjo renginio kuratorė S. Petuškova, „[t]ikiuosi, mūsų darbo dėka žmonės sužinojo apie P. Skoriną ir jo veiklą. Šiemet dėl to įdėjome daug pastangų – už muziejaus ribų dar skaitėme paskaitas, spausdinome grafiką įvairiose Lietuvos vietose, surengėme daugybę meistriškumo užsiėmimų ir

47 Vystauka ekslibrisa „Francysk Skaryna – 500“. Minsk: Spadchyna 1991. [16] c.

48 Paroda „Pranciškaus Skorinos pėdsakais Vilniuje“. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka [interaktyvus] 2022-09-15 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mab.lt/pranciskaus-skorinos-pedsakais-vilniuje/>>.

netgi pasiėmėme spaudos presą į baikerių festivalį, kur spausdinome *Mažosios kelionių knygelės* graviūras kartu su baikeriais.⁴⁹ Muziejaus parengtą kūrybinį edukacinį projektą parėmė Lietuvos kultūros ministerija⁵⁰.

Spaudoje paskelbtos su P. Skorina susijusios publikacijos lietuvių ir rusų kalbomis prisidėjo prie šios asmenybės vardo ir darbų sklaidos platesniame visuomenės rate. Vytautas Ališauskas savo publikacijoje nagrinėjo P. Skorinos portretą, spausdinamą jo paties verstose ir leistose *Rusėniškosios Biblijos* knygoje⁵¹. Vilniuje leidžiamuose periodiniuose leidiniuose buvo paskelbti keli straipsniai apie P. Skoriną kaip pirmąjį Lietuvos ir Vilniaus spaustuvininką⁵², apie jo spaustuvę Didžiojoje gatvėje Vilniuje⁵³. 2009 m. buvo minimas Lietuvos tūkstantmetis. Šios datos kontekste iškilo ir P. Skorinos vardas, jo indėlis kuriant Lietuvos kultūrą, švietimą, skleidžiant humanistines idėjas, apie tai buvo rašoma Vilniuje leistame laikraštyje *Litovskij kurjer*⁵⁴, žurnale *Kultūros aktualijos*⁵⁵.

Internetinė erdvė tampa svarbia informacijos sklaidos priemone ir priegos būdu. 2012 m. Vilniaus universitetas paskelbė, kad Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos keliasi į internetą, taip siekiama sudominti visuomenę ir skatinti pažinti kultūrinį ir istorinį paveldą. Projektą „Orbis Lituaniae“ (žr. 6 pav.) įgyvendino Vilniaus universitetas kartu su dviem internetinių sprendimų įmonėmis. 2021 m. pradžioje animacines Vilniaus istorijas papildė P. Skorinai skirto filmo, sukurto didelės įvairių sričių profesionalų kūrybinės grupės, premjera⁵⁶.

49 Praeinant P. Skorinos metams – ką sužinojome apie pirmosios knygos autorių? *Energetikos ir technikos muziejus* [interaktyvus], 2022-12-02 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.etm.lt/praeinant-p-skorinos-metams-ka-suzinojome-apie-pirmosios-knygos-autoriu/>>.

50 2022-ieji – Pranciškaus Skorinos metai. *Energetikos ir technikos muziejus* [interaktyvus], 2021-12-27 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.etm.lt/2022-ieji-pranciskaus-skorinos-metai/>>.

51 ALIŠAUSKAS, Vytautas. Autorius ir autorius: 1517 ir 1581 m.: vaizdai ir žmonės. *Naujasis židinys-Aidai*, 2005, nr. 6, p. 227–232.

52 PILKAUSKAS, Zenonas. Pirmasis Lietuvos ir Vilniaus spaustuvininkas. *Gairės*, 2005, nr. 12, p. 43–45.

53 BAUŽIENĖ, Morta. Šeimininkus keitusį namą išgarsino spaustuvė. *Lietuvos rytas*, 2004 m. rugsėjo 22 d., priedas „Sostinė“, p. 4.

54 MALDIS, Adam. Vozmozhen li obshchij vzgliad istorii?: po materialam belorusko-litovsko-polskogo „kruglogo stola“. *Litovskij kurjer*, 2009, 10–16 dek. (nr. 50), p. 36.

55 NEKRAŠIUS, Jonas. Lietuva žemėlapiuose ir knygos ženkluose: skiriama Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui. *Kultūros aktualijos*, 2009, nr. 2, p. 2–4.

56 Pranciškus Skorina – pirmųjų spausdintų LDK knygų leidėjas. *Orbis Lituaniae* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ldkistorija.lt/istori->

6 PAV. Svetainės „Orbis Lituaniae“ ekrano nuotrauka

P. Skorinos asmenybė tapo įkvėpimo šaltiniu lietuvių prozininkei, dramaturgei E. Liegutei⁵⁷. 2001 m. pasirodžiusią autorės knygą parėmė Alytaus rajono savivaldybė bei Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas. Tais pačiais metais autorė už minėtą kūrinį apie Vilniuje dirbusį garsų Renesanso laikų spaus-tuvininką gavo Vilniaus klubo ir Vilniaus televizijos literatūrinę premiją.

Knygos recenzijoje rašytojas Eugenijus Ignatavičius pažymėjo, kad, remda-masi surinktais biografijos faktais ir pasitelkusi fantaziją, E. Liegutė pamėgino pateikti P. Skorinos kasdienybę ir atskleisti jo nuostatas, charakterį, pabandė atskleisti jo asmeninio, kūrybinio ir šeiminio gyvenimo vingius. Pasak rašytojo ir kūrinio recenzento, „[š]i knyga – gražus prisilietimas, nušluostant dulkes, prie dar vieno svarbaus ne tik Lietuvai ir Vilniui kultūros lapo, broliškas gestas pa-statant kuklų paminklą kaimynų baltarusių sūnui“⁵⁸. Toks P. Skorinos literatū-rinis įprasminimas neliko nepastebėtas jubiliejniais 2015 metais. Literatūrinis

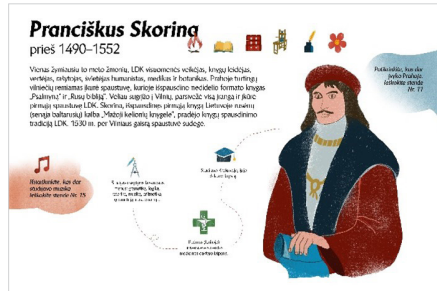
jos/mokslas-technologijos/pranciskus-skorina-pirmuju-spausdintu-ldk-knygu-leidejas//>. Animacinį filmą galima peržiūrėti ir *Youtube* platformoje: <<https://www.youtube.com/watch?v=Ub--o0qAnj0>>.

57 LIEGUTĖ, Emilija. *Pranciškus Skorina*: palikti šlovę ir atminimą savo: esė. Vilnius, 2001, 75, [1] p. ISBN 9986-824-82-6.

58 IGNATAVIČIUS, Eugenijus. Renesanso šviesuolis – Vilniuje: [recenzija]. *Literatūra ir menas*, 2002 m. gegužės 10 d., p. 6 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20120129192946/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=2898&kas=straipsnis&st_id=88>.

kūrinys buvo išleistas garsiniu formatu⁵⁹, Lietuvos aklujų biblioteka įgarsino E. Liegutės esė „Pranciškus Skorina: palikti šlovę ir atminimą savo“.

Lietuvoje turime du P. Skorinos gatvėvardžius, vienas jų Vilniaus rajono savivaldybėje, Lavoriškių seniūnijos Lavoriškių kaime⁶⁰, kitas suteiktas daugiau nei prieš aštuonis dešimtmečius Vilniuje. 1940 m. viena iš dabartinio Vilniaus Naujamiesčio gatvių pavadinta P. Skorinos vardu⁶¹.

7 PAV. Z. Sierakausko gatvės parodos „Mūsų gatvės, vardai ir žmonės“ fragmentas. Parodos organizatorių nuotraukos.

Su Vilniaus gyventojų bendruomenių telkimu susijęs projektas, kuriame įvietintas P. Skorinos gatvėvardis⁶². Trečiosios gatvės parodos idėjos autoriai ir sudarytojai Indrė Jovaišaitė-Blaževičienė ir Povilas Blaževičius, dailininkė Aušra Kiudulaitė, maketo autorė Paulė Čyžaitė 2021 metais visus einančius Z. Sierakausko gatve, netoli nuo P. Skorinos gatvės, kvietė susipažinti su bendruomenių gatvės paroda „Mūsų gatvės, vardai ir žmonės“ (žr. 7 pav.). Joje buvo parodytos 37-ios Lietuvos asmenybės, kurių asmenvardžiais pavadintos Naujamiesčio gatvės. Projektas buvo finansuotas iš Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Bendruomenių stiprinimo programos. Minėta gatvės galerija viešojoje erdvėje kurį laiką priminė apie asmenybes, kurių

59 LIEGUTĖ, Emilija. *Pranciškus Skorina: palikti šlovę ir atminimą savo*: esė. Vilnius, LAB, 2015. 1 garso diskas.

60 NARBUTAS, Sigitas. *Skorinos...*, p. 109.

61 ČAPLINSKAS, Antanas Rimvydas. *Vilniaus atminimo knyga: mieste įamžintos asmenybės*. Vilnius, 2011, p. 365.

62 Naujamiestyje atidaryta atviroji bendruomenių paroda „Mūsų gatvės, vardai ir žmonės“. *15min.lt*. [interaktyvus] 2021-01-21 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/renginiai/naujamiestyje-atidaryta-atviroji-bendruomeniu-paroda-musu-gatves-vardai-ir-zmones-29-1443474>>.

vardais pavadintos Naujamiesčio gatvės, jų galimus, nepaisant gyvenamojo laikotarpio, saitus, kurie parodomi per ekspozicijoje naudojamus simbolius.

2022 m. buvo ypatingi įprasminant P. Skoriną edukacinėmis priemonėmis. Jų vykdymą ir geografiją praplėtė gausus naujų viešojo kultūros sektoriaus ir švietimo įstaigų ištraukimas iš visos Lietuvos. Įvairaus tipo bendrojo lavinimo mokyklose buvo organizuojami renginiai P. Skorinos *Mažosios kelionių knygelės* 500-ajai sukakčiai paminėti. Virtualios, stendinės parodos mokyklose, susitikimai su mokslininkais, konferencijos, projektinė veikla kvietė moksleivius, švietimo ir mokslo atstovus susitikti ne tik Vilniuje, kur tradiciškai tokius renginius puoselėja Vilniaus P. Skorinos gimnazija, bet ir kituose Lietuvos miestuose. Iliustratyviais tikslais pateiksime keletą pavyzdžių: Radviliškio Lizdeikos gimnazijoje buvo organizuota konferencija, kurioje dalyvavo I. Lemeškinas⁶³; Vytauto Didžiojo universiteto klasikinio ugdymo mokykla parengė integruotą istorijos, kalbų ir dailės projektą „Nuo vaizdo link žodžio“⁶⁴. Kaip naują reiškinį galima išskirti tai, kad geografiškai P. Skorinos metų paminėjimas vyko visoje Lietuvoje. Lietuvos viešosios bibliotekos nuo Vilniaus iki Palangos, nuo Trakų iki Telšių, nuo Pakruojo iki Zarasų, Lietuvos kultūros centrai organizavo įvairaus formato renginius. Tarp jų buvo ir konferencijų, kuriose dalyvavo mokytojai, kraštotyros tyrinėtojai ir žinomi raštinijos paveldo mokslininkai.

2022 m. rugsėjo mėn. Prahėje vyko pirmoji tarptautinė mokykla „Gydytojas, leidėjas ir sodininkas. 500 metų nuo P. Skorinos veiklos perkėlimo iš Prahos į Vilnių“⁶⁵, remta Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos ir Prahos Karolio universiteto Rektorato. Prie tarptautinės mokyklos organizavimo prisidėjo Lietuvos mokslo institucijos, joje su kitais dalyvavo Vilniaus P. Skorinos gimnazijos moksleiviai, įvairių mokslo ir kultūros įstaigų tyrėjai, Lietuvos aukštųjų mokyklų doktorantai ir profesoriai.

Kūrybinės ir edukacinės priemonės, kuriomis buvo siekta įprasmininti P. Skorinos asmenybę, peržengė formaliosios kultūros erdvės rėmus. P. Skorinos

63 PETRAITIENĖ, Skirmantė. Kanonas knygai. Pirmoji spausdinta knyga Vilniuje. *Mano kraštas* [interaktyvus], 2022-03-02 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.manokrastras.lt/kanonas-knygai-pirmoji-spausdinta-knyga-vilniuje/>>.

64 Integruotas projektas „Nuo vaizdo link žodžio“, skirtas Pranciškaus Skorinos metams. *Vytauto Didžiojo universiteto klasikinio ugdymo mokykla* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://vduklasikinis.kaunas.lm.lt/integruotas-projektas-nuo-vaizdo-link-zodzio-skirtas-pranciskaus-skorinos-metams/>>.

65 Pirmosios tarptautinės mokyklos „Gydytojas, leidėjas ir sodininkas. 500 metų nuo P. Skorinos veiklos perkėlimo iš Prahos į Vilnių“ atgarsiai. *Lietuvių kalbos institutas* [interaktyvus], 2022-09-23 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lki.lt/pirmosios-tarptautines-mokyklos-gydytojas-leidejas-ir-sodininkas-500-metu-nuo-p-skorinos-veiklos-perkelimo-is-prahos-i-vilniu-atgarsiai/>>.

gyvenimą ir darbus buvo galima pažinti per įvairias kultūrinės, meninės, literatūrinės, edukacinės formas, kurios pasiekė platesnę visuomenės dalį, kai kurios veiklos buvo vykdomos mokslininkų arba bendradarbiaujant su jais.

P. SKORINOS RELIGINIS PAGERBIMAS IR IŠKILMĖS

P. Skorinos visų laikotarpių leidyboje svarbiausios buvo religinio, teologinio turinio knygos. Konfesinės polemikos tema buvo aktuali anuomet, atrodo, kad ji aktuali ir šiomis dienomis. 2017 metus Lietuvos Respublikos Seimas paskelbė Reformacijos metais. Specialioje jubiliejiniam Reformacijos metams skirtoje svetainėje pažymėta, kad nurodytų nutarime iškilų asmenų sąrašą papildė ir P. Skorinos vardas: „Vis dėlto turbūt tik nedaugelis žino, kad šis kaimynų tautos šviesuolis, kelerius metus aktyviai veikęs Vilniuje, buvo evangelikas.“⁶⁶ Vis dėlto 2022 m. S. Temčinas teigė, jog „<...> mes tiksliai žiname, kad jis gimęs stačiatikių šeimoje Polocko mieste, tačiau vėliau perėjo į katalikybę ir prisiėmė katalikišką Pranciškaus vardą. Netgi leisdamas savo kirilines knygas, rašydamas liturginius kūrinius, skirtus stačiatikių auditorijai, jis savo akrostichuose kirilinėmis raidėmis rašė lotyniškąją savo vardo formą.“⁶⁷

Nepaisant spėlionių ir faktų dėl P. Skorinos konfesinės priklausomybės, aišku viena, kad jis priklausė krikščioniškajai konfesijai, tad jubiliejinų metų renginiai buvo palydėti šv. Mišiomis krikščionių šventovėse. 2015 m. tarptautinė mokslinė konferencija „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės knygų tradicija“ prasidėjo atminimo pamaldomis Šv. Mikalojaus Stebukladario cerkvėje Vilniuje. 2016 m. vyko bendromis šalių mokslo institucijų ir tautinių bendruomenių pastangomis organizuoti P. Skorinos skaitymai, kuriuos lydėjo iškilmingos P. Skorinos atminimo pamaldos Šv. Baltramiejaus bažnyčioje Vilniuje. 2017 m. P. Skorinos skaitymų dalyviai buvo pakviesti į iškilmingas P. Skorinos atminimo pamaldas Vilniaus Šv. kankinės Paraskėvės (Piatnicos) ortodoksų cerkvę.

66 DALIA. Sostinėje minimi LDK Reformacijos veikėjo P. Skorinos metai. *Reformacijai 500* [interaktyvus] 2017-03-04 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://reformacija500.lt/2017/03/04/sostineje-minimi-ldk-reformacijos-veikejo-p-skorinos-metai/#more-1235>>.

67 MIČIULIENĖ, Jūratė. Pranciškaus Skorinos pėdsakais: kokias vietas Vilniuje galima sieti su LDK leidybos pradininku? *15min.lt* [interaktyvus] 2022-12-03 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/keliones/pranciskaus-skorinos-pedsakais-kokias-vietas-vilniuje-galima-sieti-su-ldk-leidybos-pradininku-1630-1973806>>.

Mažosios kelionių knygelės jubiliejinės iškilmės prasidėjo 2022 m. sausio 20 d. Vilniaus arkikatedroje vykusiomis šv. Mišiomis. Tą dieną LDK humanisto ir leidėjo P. Skorinos atminimui skirtos mišios buvo laikomos ir Prahoje, Varšuvoje, Polocke, Minske bei Paduvoje. Verta pabrėžti, kad Šv. Antano Paduviečio bazilikoje aukojamos šv. Mišios vyko Italijos lietuvių bendruomenės, Veneto regiono lietuvių ir Lietuvos diplomatų pastangomis. 2022 m. Vilniuje vykęs tarptautinis dailės pleneras, skirtas Pranciškaus Skorinos pirmosios Rytų Europoje išspausdintos knygos *Mažoji kelionių knygelė* išleidimo 500-mečiui, kaip ir anksčiau vykę P. Skorinos skaitymai, kuriuos organizavo baltarusių klubas „Siabryna“, baigėsi iškilmingomis pamaldomis Švč. Trejybės Graikų apeigų katalikų bažnyčioje.

Iškilmingi renginiai, kuriuose dalyvavo valdžios ir mokslo, kultūros, tautinių bendruomenių atstovai, paprastai buvo rengiami P. Skorinos gyvenimo ar veiklos sukakčių proga. Iškilmingai buvo organizuojamos visos jubiliejinės tarptautinės mokslinės konferencijos, taip pat vyko specialūs renginiai. Vienas tokių renginių – 2022 m. Vilniaus rotušėje vykusios iškilmės, skirtos Pranciškaus Skorinos metams ir pirmajai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje išspausdinti knygai. Jas organizavo Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir baltarusių klubas „Siabryna“. Klubo organizuojamų P. Skorinos skaitymų ir tarptautinių konferencijų tradicija tapo iškilminga gėlių padėjimo ceremonija prie atminimo lentos Vilniuje.

P. SKORINOS MEMORIALIZACIJOS VEIKLOS MODELIS

Apibendrinant memorializacijos veiklą galima išskirti šešis tarpusavyje glaudžiai susijusius elementus: tikslus, subjektus, objektus, procesus, priemones, rezultatus (žr. 8 pav.). P. Skorinos įamžinimą, įprasminimą ir pagerbinimą galima laikyti memorializacijos veiklos tikslu. Kitas svarbus elementas yra subjektai, asmuo ar jų grupė, užsiimanti veikla ir siekianti minėtų tikslų. Juos sąlygiškai galima suskirstyti į individualius ir kolektyvinius. Individualūs subjektai, kultūros, meno, mokslo ir kitų sričių atstovai, dalyvaujantys veikloje, dažnai priklauso kolektyviniam subjektui – mokslo, švietimo, valdžios, politikos, viešojo ir privataus sektorių institucijoms, visuomeninėms ir valstybinio sektoriaus organizacijoms, religinėms ir tautinėms bendruomenėms, tarptautinėms organizacijoms ir kt.

Memorializacijos veiklos procesai atsiranda iš vyksmo ir nukreipti į tikslus ir rezultatus. Procesai yra svarbus ir sudėtingas veiklos elementas, kuris parodo

subjektų įsitraukimą, dalyvių aktyvumą, žmogiškųjų išteklių fizines, intelektines pastangas. Procesuose dalyvauja individualūs ir kolektyviniai subjektai, kurie naudodami materialiuosius ir intelektualinius išteklius rengia memorializacijos priemones, siekia bendro tikslo ir rezultato.

Tikslas	<ul style="list-style-type: none"> • Atminimo įamžinimas • Atminimo įprasminimas • Pagerbimas
Objektai	<ul style="list-style-type: none"> • P. Skorinos asmenybė • P. Skorinos veikla
Subjektai	<ul style="list-style-type: none"> • Individualūs: mokslininkai, menininkai, kultūros ir švietimo sektoriaus darbuotojai, literatai, politikai, diplomatai, religinių konfesijų atstovai ir kt. • Kolektyviniai subjektai: mokslo, švietimo, kultūros, privataus sektoriaus, valdžios ir valstybės, savivaldos institucijos, tarptautinės organizacijos, visuomeninės, religinės ir tautinės bendruomenės ir kt.
Procesai	<ul style="list-style-type: none"> • Priemonių rengimo veiksmai • Viešinimas • Dalyvavimas • Grįžtamasis ryšys • Procesų vadyba ir kt.
Priemonės	<ul style="list-style-type: none"> • Paminklinis ir simbolinis įamžinimas • Mokslinis, meninis, edukacinis įprasminimas • Iškilmingas ir religinis pagerbimas
Rezultatai	<ul style="list-style-type: none"> • Istorinės ir kultūrinės atminties puoselėjimas • Atminties komunikacija • Humanistinių idėjų puoselėjimas • Spaudos kaip tikėjimo ir laisvės simbolinė reikšmė • Kultūrų dialogas

8 PAV. Apibendrintas P. Skorinos memorializacijos veiklos modelis. Sudaryta autorės.

P. Skorinos memorializacijos tikslus padeda pasiekti įvairios priemonės – paminklinis ir simbolinis įamžinimas, mokslinis, meninis, edukacinis įprasminimas, iškilmingas ir religinis pagerbimas. Jos veda prie svarbiausių

P. Skorinos memorializacijos veiklos rezultatų, kuriuos galima įvardyti kaip spaudos kaip tikėjimo ir laisvės, atminties komunikaciją, istorinės ir kultūrinės, kolektyvinės atminties puoselėjimą, mokslinės, kultūrinės, religinės bendrystės plėtojimą, humanistinių idėjų palaikymą, taip pat P. Skorinos svarbą kultūrinės, istorinės tapatybės ir savimonės savasčiai.

Išvados

Pranciškaus Skorinos 1990–2022 m. memorializacijos priemonių analizė parodė, kad ją sąlygiškai galima suskirstyti į įamžinimo, įprasminimo ir pagerbimo veiklas. Įamžinimo priemonėmis buvo siekta P. Skorinos vardo ir atminimo materialaus įamžinimo. Nagrinėjamu laikotarpiu iš skulptūrinės formos atminimo įamžinimo ženklų paminėtina memorialinė lenta Vilniaus senamiestyje, tai vienintelis nagrinėjamo laikotarpio paminklinis įamžinimo ženklas Lietuvoje. Daugiau būta simbolinių įamžinimo ženklų. XX a. 10-ajame dešimtmetyje P. Skorinos vardas suteiktas vienintelei bendrojo lavinimo mokyklai baltarusių mokomąja kalba, tuometiniam Vilniaus pedagoginiam universitetui tęsiant vardinių auditorijų steigimą žymioms švietimo, kultūros, mokslo, meno asmenybėms įamžinti viena jų gavo P. Skorinos vardą. XXI a. 2–3-ajame dešimtmetyje buvo išleista kolekcinė moneta, proginis vokas ir pašto ženklas. Literatų gatvės paminklinę sieną papildė meninis atminimo ženklas, skirtas P. Skorinai.

Įprasminimo priemonėmis siekta puoselėti istorinę ir kultūrinę atmintį, plėtoti kultūrų dialogą, palaikyti humanistines idėjas. Mokslo ir meno renginiai, edukacijos, kūrybiniai projektai, monografijos leido prisiminti ir pažinti nevie-nabriaunę P. Skorinos asmenybę ir veiklą. Didžioji atminties išsaugojimo priemonių dalis buvo skirta gyvenimo sukaktims ir jubiliejiniams veiklos datoms pažymėti. Svarbiausiais moksliniais proginiais renginiais laikytinos tarptautinės mokslinės konferencijos, vykusios 1990, 2015, 2017 ir 2022 metais. Daugelį metų atliekami P. Skorinos tyrimai nugulė į L. Vladimirovo, I. Lemeškino, S. Temčino, S. Narbuto mokslines monografijas ir studijas. Neatsiejamas memorializacijos priemonių kontekste yra religinis P. Skorinos pagerbimas kaip jo tikėjimo ir laisvės įprasminimo dėmuo. Visų pagrindinių P. Skorinos jubiliejinių sukakčių moksliniai ir meniniai renginiai buvo palydėti šv. Mišiomis skirtin-gų krikščionių konfesijų šventovėse. Pabrėžtina, kad 2022-uosius paskelbus P. Skorinos metais įprasminimo priemonės peržengė Vilniaus ribas, mokslinės komunikacijos ir oficialių pagerbimų rėmus bei pasipildė naujomis kultūrinėmis ir edukacinėmis priemonėmis, kurias vykdo švietimo ir kultūros institucijos visoje Lietuvoje.

Subjektų lygmenyje pastebima mokslininkų, menininkų, kultūros, švietimo ir visuomenės veikėjų bei įvairaus lygmens šalies ir užsienio institucijų sanglauda, kuri padėjo įgyvendinti gausias P. Skorinos memorializacijos priemones, turinčias kultūrinę, meninę, mokslinę, socialinę, atminties komunikacijos išliekamąją vertę. Daugiausiai prie P. Skorinos atminimo įamžinimo ir įprasminimo prisidėjo Vilniaus universitetas, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Lietuvių kalbos institutas, Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazija, baltarusių klubas „Siabryna“, neabejotinas ir valstybės bei valdžios institucijų bei kitų kolektyvinių subjektų indėlis.

P. Skorinos memorializacijos veiklos analizė leido parengti apibendrintą modelį, kurį sudaro tikslai, subjektai, objektai, procesai, priemonės ir rezultatai. Glaudžiai susijusių elementų sąveika veda prie svarbiausių P. Skorinos memorializacijos veiklos rezultatų, kuriuos galima įvardyti kaip spaudos kaip tikėjimo ir laisvės, atminties komunikaciją, istorinės ir kultūrinės, kolektyvinės atminties puoselėjimą, mokslinės, kultūrinės, religinės bendrystės plėtojimą, humanistinių idėjų palaikymą, taip pat P. Skorinos svarbą kultūrinės, istorinės tapatybės ir savimonės savasčiai.

Literatūra

1. ALIŠAUSKAS, Vytautas. Autorius ir autorius: 1517 ir 1581 m.: vaizdai ir žmonės. *Naujasis židinys-Aidai*, 2005, nr. 6, p. 227–232.
2. BAUŽIENĖ, Morta. Šeimininkus keitusį namą išgarsino spautuvė. *Lietuvos rytas*, 2004 m. rugsėjo 22 d., priedas „Sostinė“, p. 4.
3. BRAZIŪNIENĖ, Alma. Lietuva mini Pranciškaus Skorinos Biblijos 500 metų sukaktį. *Knygotyra* [interaktyvus], 2017, t. 69, p. 284–289 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.zurnalai.vu.lt/knygotyra/issue/view/959>>. DOI: <https://doi.org/10.15388/kn.v69i0.10967>
4. BUMBLAUSKAS, Alfredas; BUMBLAUSKAS, Mangirdas. Lietuvos Didžioji Kunigaikštija ir jos fenomenai – modernųjų tautų atminties vietos (idėjų sąrašas). Iš *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos istorijos ir tradicijos fenomenai*: tautų atminties vietos. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. [261–304].
5. ČAPLINSKAS, Antanas Rimvydas. *Vilniaus atminimo knyga*: mieste įamžintos asmenybės. Vilnius: Charibdė, 2011, 511 p. ISBN 978-9955-739-36-4.
6. ČEPAITIENĖ, Rasa. Integruojant daugiakultūrį Vilnių: kontekstai, problemos ir galimybės. Iš *Naujasis Vilniaus perskaitymas*: didieji Lietuvos istoriniai pasakojimai ir daugiakultūris miesto paveldas: straipsnių rinktinė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009, p. 49–78.
7. ČEPAITIENĖ, Rasa. Nacionalinis pasakojimas versus lokalių istorijos: kultūrinės atminties raiška Lietuvos provincijoje. Iš *Atminties daugiashuoksniskumas*: miestas, valstybė, regionas: [straipsnių rinkinys]. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2013, p. 229–264.
8. DALIA. Sostinėje minimi LDK Reformacijos veikėjo P. Skorinos metai. *Reformacijai 500*

- [interaktyvus], 2017-03-04 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://reformacija500.lt/2017/03/04/sostineje-minimi-ldk-reformacijos-veikejo-p-skorinos-metai/#more-1235>>.
9. *Dėl 2017-ųjų Vilniaus metų paskelbimo Kazio Bradūno, Pranciškaus Skorinos ir Vilniaus konferencijos metais*. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2016 m. gruodžio 21 d. rezoliucija. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos archyvinė kopija.
  10. *Dėl 2022 metų paskelbimo Pranciškaus Skorinos metais*. Lietuvos Respublikos Seimo 2021 m. gegužės 13 d. nutarimas Nr. XIV-309 [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/01411ea3b70011ebb83ad5fbc9dd554?jfwid=-3cj8ofa2c>>.
  11. *Dėl pavadinimų suteikimo Vilniaus miesto mokykloms ir vaikų lopšeliams-darželiams*. Vilniaus miesto tarybos 1997 m. kovo 25 d. sprendimas Nr. 230. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos archyvinė kopija.
  12. *Dėl Vilniaus Pranciškaus Skorinos vidurinės mokyklos (struktūros pertvarkos)*. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2013 m. vasario 15 d. sprendimas Nr. 1-1081. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos archyvinė kopija.
  13. 2022-ieji – Pranciškaus Skorinos metai. *Energetikos ir technikos muziejus* [interaktyvus], 2021-12-27 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.etm.lt/2022-ieji-pranciskaus-skorinos-metai/>>.
  14. ENGESTRÖM, Yrjö. Activity Theory as a Framework for Analyzing and Redesigning Work. *Ergonomics*, 2000, vol. 43, No. 7, p. 960–974, DOI: 10.1080/001401300409143.
  15. FARAJA, T. Igira; GREGORY, Judith. Cultural Historical Activity Theory. In *Handbook of Research on Contemporary Theoretical Models in Information Systems*. Hershey, PA: IGI Global, 2009, p. 434–454.
  16. *Francisk Skorina i Vilniius*: sbornik materialov Respublikanskoj nauchnoj konferencii, posviashchionnoj 500-letiju so dnia rozhdenija Franciska Skoriny. Vilniius: Izdatelstvo Vilniiysskogo universiteta, 1991. 139 p.
  17. GAIDIS, Ryšard. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos paveldo ir atminties aktualumas (Konferenciją prisimenant). Iš *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos istorijos ir tradicijos fenomenai: tautų atminties vietas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013, p. 239–247.
  18. GAIŽUTIS, Algirdas. Amžiams žaliuojantis ąžuolynas. *Mokslas ir gyvenimas*, 2012, nr. 7/8 (liepa / rugpjūtis), p. 7–9.
  19. HASAN, Helen; KAZLAUSKAS, Alanah. Activity Theory: Who Is Doing what, why and how. In HASAN, H. (ed.). *Being Practical with Theory: A Window into Business Research*. Wollongong, Australia: THEORI, 2014, p. 9–14 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eurekaconnection.files.wordpress.com/2014/02/p-09-14-activity-theory-theori-ebook-2014.pdf>>.
  20. IGNATAVIČIUS, Eugenijus. Renesanso šviesuolis – Vilniuje: [recenzija]. *Literatūra ir menas*, 2002 m. gegužės 10 d., p. 6 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20120129192946/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=2898&kas=straipsnis&cst_id=88>.
  21. Integruotas projektas „Nuo vaizdo link žodžio“, skirtas Pranciškaus Skorinos metams. *Vytauto Didžiojo universiteto klasikinio ugdymo mokykla* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://vduklasikinis.kaunas.lm.lt/integruotas-projektas-nuo-vaizdo-link-zodzio-skirtas-pranciskaus-skorinos-metams/>>.

22. LEMENTAUSKIENĖ, Jolanta. Zarasų viešojoje bibliotekoje įvyko konferencija, skirta Pranciškaus Skorinos metams. *Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.pavb.lt/2022/05/zarasu-viesojoje-bibliotekoje-ivyko-konferencija-skirta-pr m. anciskaus-skorinos-metams/](https://www.pavb.lt/2022/05/zarasu-viesojoje-bibliotekoje-ivyko-konferencija-skirta-pr-m-anciskaus-skorinos-metams/)>.
23. LEMESHKIN, Ilya. *Portret Franciska Skoryny* = Pranciškaus Skorinos portretas = Portrait de Francisk Skorina. [2-e dop. izd.]. Vilnius: Institut national de langue lituanienne; Prague: Cercle linguistique de Prague. Vilnius, 2021. 314, [1] p. ISBN 978-609-411-294-2.
24. LEMEŠKINAS, Ilja. *Pranciškaus Skorinos portretas* = Portrait de Francisk Skorina: 1522–2022. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas; Praha: Prahos lingvistų būrelis, 2022. 310, [1] p. ISBN 978-609-411-307-9.
25. LIEGUTĖ, Emilija. *Pranciškus Skorina*: palikti šlovę ir atminimą savo: esė. Vilnius, 2001. 75, [1] p. ISBN 9986-824-82-6.
26. LIEGUTĖ, Emilija. *Pranciškus Skorina*: palikti šlovę ir atminimą savo: esė. Vilnius, LAB, 2015. 1 garso diskas.
27. *Lietuviškos kolekcinės ir proginės monetos, 1993–2017* [Elektroninis išteklius] = Lithuanian collector and commemorative coins, 1993–2017. Vilnius, Lietuvos bankas, 2017. 1 pdf failas (80 p.). Prieiga per internetą: <http://eia.libis.lt/show.php?item=lietuviskos_kolekcin_5>.
28. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos istorijos ir tradicijos fenomenai*: tautų atminties vietos. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013. 310 p.
29. *Magnum Ducatus Lithuaniae* [interaktyvus], 2013-03-05 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mdl.projektas.vu.lt/memoria/lietuvos-istorijos-naratyvai-ir-atminties-vietos/ldk-atminties-vietos/pranciskus-skorina/>>.
30. MALDIS, Adam. Vozmozhen li obshchij vzgljad istorii?: po materialam belorusско-litovsko-polskogo „kruglogo stola“. *Litovskij kurjer*, 2009, 10–16 dek. (nr. 50), p. 36.
31. MIČIULIENĖ, Jūratė. Pranciškaus Skorinos pėdsakais: kokias vietas Vilniuje galima sieti su LDK leidybos pradininku?, *15min.lt* [interaktyvus] 2022-12-03 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/keliones/pranciskaus-skorinos-pedsakais-kokias-vietas-vilniuje-galima-sieti-su-ldk-leidybos-pradininku-1630-1973806>>.
32. NARBUTAS, Sigitas. *Najwcześniejsze wydania Wielkiego Księstwa Litewskiego*: Ankstyviausieji Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos leidiniai: poświęcone 550. rocznicy urodzin Franciszka Skoryny i 500. rocznicy opublikowania Małej książeczki podróżnej = Ankstyviausieji Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos leidiniai. Białystok: Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego, 2022. (Folia bibliothecalia). 279 p. ISBN 9788366137615.
33. NARBUTAS, Sigitas. Skorinos įprasminimas Lietuvoje. Iš *Pranciškaus Skorinos „Rusėniškajai Biblijai“ – 500*. Sudarė Sigitas Narbutas. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2017, p. 103–112.
34. „*Naša niva*“ *Vilniaus kultūros kontekste* = „Naša niva“ u kanteksce vilenskej kultury: konferencijos medžiaga, skirta laikraščio „Naša niva“ 100-ajam jubiliejui. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2007. 129 p.
35. Naujamiestyje atidaryta atviroji bendruomenių paroda „Mūsų gatvės, vardai ir žmonės“. *15min.lt*. [interaktyvus], 2021-01-21 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/renginiai/naujamiestyje-atidaryta-atviroji-bendruomeniu-paroda-musu-gatves-vardai-ir-zmones-29-1443474>>.

36. *Naujasis Vilniaus perskaitymas*: didieji Lietuvos istoriniai pasakojimai ir daugiakultūris miesto paveldas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009. 314, [1] p. ISBN 978-9955-33-522-1.
37. NEKRAŠIUS, Jonas. Lietuva žemėlapiuose ir knygos ženkluose: skiriama Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui. *Kultūros aktualijos*, 2009, nr. 2, p. 2–4.
38. Paroda „Pranciškus Skorinos pėdsakais Vilniuje“. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka* [interaktyvus], 2022-09-15 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mab.lt/pranciskaus-skorinos-pedsakais-vilniuje/>>.
39. Pastatų komplekso dekoratyvinė skulptūra „Metraštininkas“. Iš *Kultūros vertybių registras* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. lapkričio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-detail/f61c506f-6829-4f50-957b-4dabe48e405a>>.
40. PETRAITIENĖ, Skirmantė. Kanonas knygai. Pirmoji spausdinta knyga Vilniuje. *Mano kraštas* [interaktyvus], 2022-03-02 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.manokrastas.lt/kanonas-knygai-pirmoji-spausdinta-knyga-vilniuje/>>.
41. PETREIKIS, Tomas. Pranciškus Skorina suartino Renesanso knygos kultūros tyrėjus. *Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas* [interaktyvus], 2022-09-28 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.kf.vu.lt/naujienos/bendrai/6330-pranciskus-skorina-suartino-renesanso-knygos-kulturos-tyrejus>>.
42. PILKAUSKAS, Zenonas. Pirmasis Lietuvos ir Vilniaus spaustuvininkas. *Gairės*, 2005, nr. 12, p. 43–45.
43. Pirmosios tarptautinės mokyklos „Gydytojas, leidėjas ir sodininkas. 500 metų nuo P. Skorinos veiklos perkėlimo iš Prahos į Vilnių“ atgarsiai. *Lietuvių kalbos institutas* [interaktyvus], 2022-09-23 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lki.lt/pirmosios-tarptautines-mokyklos-gydytojas-leidejas-ir-sodininkas-500-metu-nuo-p-skorinos-veiklos-perkelimo-is-prahos-i-vilniu-atgarsiai/>>.
44. POKLAD, Tatjana. Baltarusiškas Vilnius: paveldas ir atminimas. Iš *Naujasis Vilniaus perskaitymas*: didieji Lietuvos istoriniai pasakojimai ir daugiakultūris miesto paveldas: straipsnių rinktinė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009, p. 232–255.
45. Praeinant P. Skorinos metams – ką sužinojome apie pirmosios knygos autorių?, *Energetikos ir technikos muziejus* [interaktyvus], 2022-12-02 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.etm.lt/praeinant-p-skorinos-metams-ka-suzinojome-apie-pirmosios-knygos-autoriu/>>.
46. Pranciškaus Skorinos kultūros kelias. *Europos humanitarinis universitetas* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. rugsėjo 3 d.] Prieiga per internetą: <<https://lt.ehu.lt/mokslas/projects/francysk-skaryna-cultural-route/>>.
47. Pranciškaus Skorinos pėdsakais Vilniuje. *Voruta* [interaktyvus], 2022-08-19 [žiūrėta 2022 m. lapkričio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.voruta.lt/pranciskaus-skorinos-pedsakais-vilniuje/>>.
48. *Pranciškaus Skorinos „Rusėniškajai Biblijai“ – 500*. Sudarė Sigita Narbutas. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2017. 138, [2] p. ISBN 978-9986-498-72-8.
49. *Pranciškaus Skorinos Rusėniškajai Biblijai – 500* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web1.mab.lt/skorina>>.
50. Pranciškus Skorina (1490–1551). Iš IVANAUSKIENĖ, Milda. *Literatų gatvė*: kultūrinis gidas. Vilnius: Modernaus meno centras, 2014, p. 254–255.
51. Pranciškus Skorina. Atminimo įamžinimas. Iš *Visuotinė lietuvių enciklopedija* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. lapkričio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vle.lt/straipsnis/pranciskus-skorina>>.

52. Pranciškus Skorina ir jo epocha. Iš ICEKEVIČIUS, Augustinas. *Prometėjiška šviesa*. Vilnius: Dumsa, 1998, p. 15–18.
53. Pranciškus Skorina – pirmųjų spausdintų LDK knygų leidėjas. *Orbis Lituaniae* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ldkistorija.lt/istorijos/mokslas-technologijos/pranciskus-skorina-pirmuju-spausdintu-ldk-knygu-leidejas/>>.
54. SANNINO, Annalisa; ENGSTRÖM, Yrjö. Cultural-historical Activity Theory: Founding Insights and New Challenges. *Cultural-Historical Psychology*, 2018, vol. 14, No. 3, p. 43–56.
55. *Skarynauskija chytanni: TAG. Siabryna: Vilenski garadski belaruski klub* [interaktyvus] [žiūrėta 2022 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://siabryna.lt/tag/skarynauskija-chytanni/>>.
56. ŠEPETYS, Nerijus. Suvažiavimas toks suvažiavimas. *Naujasis Židinys-Aidai*, 2017, nr. 8, p. 56–59.
57. TEMČINAS, Sergejus. *Pranciškaus Skorinos leidiniai: šaltiniai, interpretacijos, funkcionavimas = Izdanija Franciska Skoriny: istochniki, interpretacii, bytovanije: mokslinė monografija*. Vilnius, Lietuvių kalbos institutas, 2022. 370 p. ISBN 978-609-411-336-9.
58. URBANAVIČIŪTĖ-GLOBIENĖ, Asta. Tarptautinė mokslinė konferencija „Pranciškus Skorina ir Renesanso knygos kultūra“. *Mokslo Lietuva* [interaktyvus], 2022-10-17 [žiūrėta 2022 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://mokslolietuva.lt/2022/10/tarptautine-moksline-konferencija-pranciskus-skorina-ir-renesanso-knygos-kultura/>>.
59. *Vystauka ekslibrisa „Francysk Skaryna – 500“*. Minsk: Spadchyna 1991. [16] p.
60. VLADIMIROVAS, Levas. *Pranciškus Skorina: pirmasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės spaustuvininkas*. Vilnius: Lietuvos žurnalistų draugijos leidykla, 1992. 80 p.